

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 11.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.11.60>

УДК 658.018

М. О. Самофалова,

*к. е н., доцент, доцент кафедри управління та адміністрування,
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»*

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-8060-7956>

ОЦІНКА ПОТЕНЦІАЛУ ТА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

M. Samofalova,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of
Management and Administration,*

Open International University of Human Development "Ukraine"

ASSESSMENT OF THE POTENTIAL AND FINANCIAL RESULTS OF MACHINE-BUILDING ENTERPRISES

У статті досліджено потенціал машинобудівних підприємств протягом 2019-2023рр. Запропоновано розподіл досліджуваних підприємств на 5 груп згідно КВЕД України: - виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції; - виробництво електричного устаткування; - виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань; - виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших автотранспортних засобів; - виробництво інших автотранспортних

засобів. Проведено розрахунок середньоарифметичної величини кожного показника та середнього значення в розрізі запропонованих груп, зокрема: чисельність працівників; витрати на оплату праці; чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); основні засоби (первісна вартість); основні засоби (залишкова вартість) тощо. На основі проведеного аналізу наявного потенціалу підприємств машинобудівної галузі можна вважати найбільш потенційно конкурентоспроможними підприємства 5-ої групи. Щодо інших груп підприємств, то необхідно здійснити додаткові дослідження, які дадуть можливість провести подальші розрахунки і відповідне рейтингування суб'єктів господарювання галузі.

The article examines the potential of machine-building enterprises in 2019-2023. The article proposes to divide the studied enterprises into 5 groups according to the Classifier of Economic Activities of Ukraine: - production of computers, electronic and optical products; - production of electrical equipment; - production of machinery and equipment not elsewhere classified; - production of motor vehicles, trailers and semi-trailers and other vehicles; - production of other vehicles. The article calculates the arithmetic mean value of each indicator and the average value in the context of the proposed groups, in particular: number of employees; labour costs; net income (revenue) from the sale of products (goods, works, services); fixed assets (initial cost); fixed assets (residual value); depreciation of fixed assets; current assets; total capital; equity; current liabilities; gross profit; sales costs; net profit/loss. Based on the results of the analysis of the general characteristics of the potential of enterprises in the machine-building industry, the following results were summarised: enterprises of Group 5 at the end of the study period have the highest indicators characterising the potential of the enterprise, in particular: the number of employees and the wage fund; the initial and residual value of fixed assets; current assets; equity and total capital. In addition, the enterprises of Group 5 are characterised by the highest positive

indicators of financial and economic activity, in particular: net income from sales of products; gross and net profit. At the same time, they are also characterised by the highest negative values of current liabilities, depreciation of fixed assets and sales costs. At the end of the study period, enterprises in Group 4 have the lowest indicators of the number of employees and payroll at their enterprises; the residual value of fixed assets and current assets; total capital and current liabilities. Enterprises in Group 3 had a loss-making performance at the end of the study period. At the end of the study period, the enterprises of Group 2 have the lowest indicators of selling expenses and depreciation of fixed assets, which is a positive characteristic, and the lowest indicators of net income from sales, the initial cost of fixed assets and equity, which is a negative characteristic. Enterprises in Group 1 have the lowest gross profit. On the basis of the analysis of the existing potential of enterprises in the machine-building industry, it is determined that the most potentially competitive enterprises are those of the 5th group. As for the other groups of enterprises, additional research is needed to enable further calculations and a corresponding ranking of the industry's business entities.

Ключові слова: *потенціал підприємства, конкурентоспроможність, машинобудування, групи підприємств, показники підприємств, фінансово-економічний стан підприємства, ефективність.*

Keywords: *enterprise potential, competitiveness, machine building, groups of enterprises, indicators of enterprises, financial and economic state of enterprise, efficiency.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. *Машинобудування є однією з провідних галузей промисловості в Європі та світі. Наприклад, галузь виробляє близько 9,1% всієї продукції переробної промисловості в Європейському Союзі. Частка доданої вартості машинобудування у загальному обсязі переробної промисловості є вищою, ніж у виробництві, і*

становить близько 11,5% [1]. Незважаючи на важливість зазначеної галузі, вітчизняне машинобудування забезпечує лише 7% загального обсягу промислової продукції та 2 % валової доданої вартості у ВВП України [2]. Саме це обумовлює необхідність проведення досліджень щодо можливостей подальшого розвитку машинобудівного комплексу України як важливої складової галузі промисловості, так і одного із ключових чинників підвищення обороноздатності держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед сучасних науковців, щодо дослідження методики оцінки фінансово-економічного стану та обґрунтування перспектив розвитку машинобудівної галузі надалі залишаються дискусійними питаннями. В Україні саме дослідженню фінансово-економічного стану та тенденцій розвитку машинобудівних підприємств та їх потенціалу приділили увагу такі науковці, як: О. Гончар [3], Т. Васишин [4], В. Панченко, Р. Побережний, Н. Тарасова, Л. Клименко, В. Стадник, А. Череп [5] та інші. Однак, незважаючи на значні наукові напрацювання, ці питання потребують більш детального дослідження та висвітлення невирішених досі проблем, зокрема, проблем і перспектив розвитку галузі на основі аналізу фінансово-економічної діяльності промислових і машинобудівних підприємств України.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Дослідити потенціал, фінансовий стан та ефективність діяльності машинобудівних підприємств України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підприємства машинобудівної галузі виробляють найрізноманітнішу продукцію, починаючи від важкого машинобудування (виробництво гірничодобувного обладнання чи рухомих складів для залізниці) до галузевого (виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції). Відповідно, фінансовий, трудовий та матеріальний потенціали суб'єктів господарювання будуть суттєво відрізнятися. Тому здійснення оцінки їх потенціалу необхідно проводити на основі певного обґрунтованого алгоритму. Для цього нами

запропоновано провести групування машинобудівних підприємств України по 5-ти групам згідно до класифікатора видів економічної діяльності (КВЕД) України, починаючи з 1 групи – КВЕД 26. «Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції» по 5 групу – КВЕД 30. «Виробництво інших транспортних засобів». Незважаючи на велику кількість вітчизняних машинобудівних підприємств ми стикнулись з браком публічної інформації щодо їх потенціалів та результати фінансово-господарської діяльності виявились дещо обмеженими. Тому для нашого дослідження ми відбирали підприємства середнього та високого рівня, зокрема, середньорічна виручка від реалізації продукції (товарів) яких перевищувала 400 млн. грн. за період дослідження. Використовуючи відкриті джерела [6;7] фінансової звітності машинобудівних підприємств, нами була сформована вибірка з 38 досліджуваних підприємств машинобудування розподілених по п'яти групам згідно КВЕД України. Фрагмент досліджуваних підприємств наведено в таблиці 1.

Таблиця 1. Фрагмент групування підприємств машинобудування згідно КВЕД України

№	Підприємство
	Група 1
1	ТОВ "НВП "УКРДЖЕТ", м. Київ
2	ТОВ "НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО "АЕРОТЕХНІКА - МЛТ", смт. Макарів
	Група 2
3	ПАТ "НВП "РАДІЙ", м. Кропивницький
4	ТОВ "НІК-ЕЛЕКТРОНІКА", м. Київ
5	ТОВ "ТЕЛЕКАРТ-ПРИЛАД", м. Одеса
	Група 3
6	ПП "ЛУБНИМАШ", м. Лубни
7	ТОВ "ВАТ ОЛІМП", м. Світловодськ
8	АТ "НВКГ "ЗОЛЯ" - "МАШПРОЕКТ", м. Миколаїв
9	ПрАТ "СКФ УКРАЇНА", м. Луцьк
	Група 4
10	ТОВ «ТЕХКОМПЛЕКТ», м. Вишневе, Київська обл.
11	ТОВ "ПК «ПОЖМАШИНА», смт. Ладан, Чернігівська обл.
	Група 5
12	ПАТ "МОТОР СІЧ", м. Запоріжжя
13	ПАТ "КРЮКІВСЬКИЙ ВАГОНБУДІВНИЙ ЗАВОД", м. Кременчук
14	ТОВ "УКРАЇНСЬКА БРОНЕТЕХНІКА", м. Київ

* - сформовано автором

На основі даних 38 підприємств за період 2019-2023рр. було проведено розрахунок середньоарифметичної величини кожного показника та

середнього значення в розрізі запропонованих груп, зокрема: 1. Чисельність працюючих. 2. Витрати на оплату праці. 3. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). 4. Основні засоби (первісна вартість). 5. Основні засоби (залишкова вартість). 6. Знос основних засобів. 7. Оборотні активи. 8. Загальний капітал. 9. Власний капітал. 10. Поточні зобов'язання. 11. Валовий прибуток. 12. Збутові витрати. 13. Чистий прибуток/збиток.

Вищенаведені показники щодо потенціалу, фінансового стану та ефективності діяльності підприємств наведені з їх фінансової звітності за п'ятирічний період (таблиці 2-14). Такий вибір було зроблено не випадково, оскільки в подальших наших дослідженнях на їх основі будуть проведені розрахунки певних критеріїв рівня конкурентоспроможності суб'єктів господарювання галузі.

Таблиця 2. Динаміка чисельності працюючих, осіб

Група	Роки					Відхилення	
	2019	2020	2021	2022	2023	абсол.	%
1	900	889	771	627	692	-208	-23,1
2	607	587	580	480	516	-91	-15,0
3	2038	1869	1842	1044	864	-1174	-57,6
4	275	265	277	247	277	2	0,7
5	3426	2758	2517	2390	2346	-1081	-31,6
Середнє	1449	1273	1197	958	939	-510	-35,2

* - сформовано автором

Як видно з даних таблиці 2, тенденція показника середньої чисельності працюючих на підприємствах, в основному, спадна, оскільки середнє значення досліджуваного показника зменшилося за період 2019-2023 роки на 477 осіб (33,7%). Виключенням є чисельність працюючих 4-ої групи, яка незначно збільшилася на 2 особи (0,7%). Найбільше зменшення чисельності працюючих спостерігалось на підприємствах 3-ої групи (1174 особи або 57,6%). В той же час, на кінець періоду дослідження найбільш чисельними за кількістю працюючих (іншими словами – за трудовим потенціалом) є підприємства 5-ої групи (2345 осіб), а найменш чисельними – підприємства 4-ої групи (277 осіб). Така тенденція обумовлюється, на наш погляд,

збільшенням чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) саме зазначеної групи, що буде підтверджено даними таблиці 4.

Важливою підставою для забезпечення підприємств висококваліфікованим трудовим потенціалом є аналіз динаміки витрат на оплату праці, що представлено в таблиці 3. Відповідно до даних таблиці 3, спостерігається зростання середнього показника витрат на оплату праці на 1187 тис.грн (0,4%). Це відбулося в результаті росту показника на підприємствах 1-ої, 4-ої та 5-ої груп (відповідно – на 26,1%; 47,3% та 2,5%) та його зниження на підприємствах 2-ої та 3-ої груп.

Таблиця 3. Динаміка фонду оплати праці, тис.грн

Група	Роки					Відхилення	
	2019	2020	2021	2022	2023	абсол.	%
1	204508	237489	292776	154205	257951	53443	26,1
2	140439	111711	110010	91810	131270	-9170	-6,5
3	297052	301472	333942	205932	210495	-86557	-29,1
4	67044	52990	69639	60170	98779	31735	47,3
5	655558	547937	565711	508804	672040	16482	2,5
Середнє	272920	250320	274416	204184	274107	1187	0,4

* - сформовано автором

Особливо слід відмітити позитивну відповідність спаду фонду оплати праці на підприємствах 3-ої групи (29,1%) при зменшенні чисельності працюючих на 57,6% (таблиця 2). Оптимальним, на наш погляд, є ріст витрат на оплату праці на підприємствах 5-ої групи, де чисельність працівників скоротилася на 31,6% за період дослідження.

Таким чином, можна узагальнити позитивну тенденцію відповідності зниження значення фонду оплати праці і спаду показника чисельності працюючих для підприємств 2-ої та 3-ої груп. В той же час, для підприємств 1-ої групи спостерігається нерівномірний приріст фонду оплати праці (26,1%) при зменшенні чисельності працюючих на 5,6%. Така ж ситуацію відбувається і на підприємствах 4-ої групи – ріст фонду оплати праці на 47,3% при збільшенні чисельності працівників на них – на 0,7%.

Як видно з даних таблиці 4, середнє значення показника чистого доходу від реалізації продукції має тенденцію до збільшення на 1 017913

тис.грн (або на 86,6%). Найбільше зростання показника у відсотковому виразі спостерігається на підприємствах 1-ої групи (201,4%), а найменше – в підприємств 3-ої групи (3,4%). У грошовому виразі найбільше зростання чистого доходу від реалізації продукції спостерігається в підприємств 5-ої групи (3018958 тис.грн.), а найменше - 3-ої (35922 тис.грн.).

**Таблиця 4. Динаміка чистого доходу від реалізації продукції,
тис.грн**

Група	Роки					Відхилення	
	2019	2020	2021	2022	2023	абсол.	%
1	431743	548682	421952	326700	1301129	869386	201,4
2	716274	619392	626311	572930	954631	238357	33,3
3	1057194	1085816	1197849	691341	1093116	35922	3,4
4	975168	839373	1167513	971837	1902111	926943	95,1
5	2694717	2727567	2306403	3032428	5713675	3018958	112,0
Середнє	1175019	1164166	1144006	1119047	2192932	1017913	86,6

* - сформовано автором

Щодо абсолютних величин, то на кінець періоду дослідження найбільший дохід від реалізації продукції відзначається підприємствами 5-ої групи (5 713675 тис.грн.), а найменший – 2-ої (954631 тис.грн.).

Для оцінки матеріального потенціалу підприємств розглянемо показники первісної та залишкової вартості основних засобів та їх зносу за період дослідження (таблиці 5-7). В таблиці 5 відображено динаміку первісної вартості основних засобів підприємств машинобудівної галузі.

Таблиця 5. Динаміка первісної вартості основних засобів, тис.грн

Група	Роки					Відхилення	
	2019	2020	2021	2022	2023	абсол.	%
1	189605	252202	501009	421133	449189	259584	136,9
2	322333	281153	302476	332426	379637	57304	17,8
3	708311	749420	807894	817492	833701	125390	17,7
4	364877	381326	388649	400514	406079	41202	11,3
5	14623204	14719957	14168924	14230431	14298295	-324909	-2,2
Середнє	3241666	3276812	3233790	3240399	3273380	31714	1,0

* - сформовано автором

Відповідно до даних таблиці 5, спостерігаються різновекторні тенденції. Зокрема, первісна вартість зменшується на підприємствах 5-ої групи (на 2,2%), а в усіх інших - збільшується. Середнє значення показника

для підприємств галузі також, в цілому, має тенденцію до збільшення на 31714 тис.грн. (на 1,0%). Найбільший ріст показника первісної вартості основних засобів в абсолютному та відсотковому виразах спостерігається на підприємствах 1-ої групи (259584 тис.грн або 136,9%). Щодо підприємств інших груп, то значення первісної вартості основних засобів на них практично збільшувалося на одному рівні (в межах 11-18%).

В цілому, найбільший рівень матеріально-технічного потенціалу в контексті первісної вартості основних засобів спостерігається на підприємствах 5-ої групи (14298295 тис.грн), а найменший – на підприємствах 2-ої групи (379637 тис.грн.).

В таблиці 6 відображено динаміку залишкової вартості основних засобів підприємств машинобудівної галузі.

Таблиця 6. Динаміка залишкової вартості основних засобів, тис.грн

Група	Роки					Відхилення	
	2019	2020	2021	2022	2023	абсол.	%
1	105483	115008	427516	345743	344781	239298	226,9
2	226954	177753	174835	179408	201770	-25184	-11,1
3	575918	577722	616354	470576	397742	-178176	-30,9
4	51506	77063	64051	77167	82973	31467	61,1
5	1489282	1450917	1634169	1546979	1499017	9735	0,7
Середнє	489829	479693	583385	523975	505257	15428	3,1

* - сформовано автором

Відповідно до даних таблиці 6, також спостерігаються різновекторні тенденції. Зокрема, залишкова вартість зменшується на підприємствах 2-ої та 3-ої груп (відповідно на 11,1 та 30,9%), а в усіх інших - збільшується. Середнє значення показника для підприємств галузі також має тенденцію до збільшення на 15428 тис.грн. (на 3,1%). Найбільший ріст показника залишкової вартості основних засобів в абсолютному та відсотковому виразах спостерігається на підприємствах 1-ої групи (239298 тис.грн або 226,9%). Щодо підприємств 5-ої групи, де відбулося істотне збільшення чистого доходу від реалізації продукції (таблиця 4), то значення залишкової вартості основних засобів на них практично не змінилося (відбувся ріст на 0,7%).

В цілому, найбільший рівень матеріально-технічного потенціалу в контексті наявних основних засобів спостерігається на підприємствах 5-ої групи (1499017 тис.грн), а найменший – на підприємствах 4-ої групи (82973 тис.грн.).

Важливим в контексті забезпечення матеріального потенціалу є дослідження показника зносу основних засобів підприємств машинобудівної галузі в динаміці, результати чого наведено в таблиці 7.

Таблиця 7. Динаміка зносу основних засобів підприємств, тис.грн

Група	Роки					Відхилення	
	2019	2020	2021	2022	2023	абсол.	%
1	84122	98858	73493	75390	104409	20287	24,1
2	95380	103400	36583	45121	53263	-42117	-44,2
3	158871	171698	191540	349649	435959	277088	174,4
4	313360	304253	324597	323347	339701	26341	8,4
5	12889639	12983429	12534752	12682687	12748975	-140664	-1,1
Середнє	2 708274	2 732328	2 632193	2 695239	2 736461	28187	1,0

* - сформовано автором

Відповідно до даних таблиці 7, за період дослідження спостерігається загальне зростання середнього значення зносу основних засобів підприємств на 28187 тис.грн (1,0 %). Це відбулося за рахунок:

- зростання значення показника на підприємствах 1-ої, 3-ої та 4-ої груп (відповідно – на 24,1%, 174,4 та 8,4%);

- зменшення показника на підприємствах 2-ої та 5-ої груп (відповідно – на 44,2% та 1,1%).

Негативними тенденціями зростання показника зносу, в першу чергу, відзначаються підприємства 3-ої групи, що підтверджено даними таблиці 6, де значення залишкової вартості основних засобів найбільше зменшилися на кінець періоду дослідження. Найкраща тенденція показника зносу основних засобів відзначається на підприємствах 2-ої групи, хоча залишкова вартість на них має негативну тенденцію до зниження.

В таблиці 8 відображена динаміка оборотних активів підприємств машинобудівної галузі. Як видно з даних таблиці 8, спостерігається позитивна тенденція зростання середнього показника оборотних активів на 1

050087 тис.грн (85,4%). Слід відзначити, що досліджуваний показник мав тенденцію до зменшення (на 17,2%) лише на підприємствах 3-ої групи.

Найкращим приростом у відсотковому виразі характеризуються підприємства 1-ої групи (174,5%). Щодо підприємств 2-ої, 4-ої та 5-ої груп, то зростання зазначеного показника було приблизно аналогічним (в межах 100-108%).

Таблиця 8. Динаміка оборотних активів підприємств, тис.грн

Група	Роки					Відхилення	
	2019	2020	2021	2022	2023	абсол.	%
1	413701	549644	425159	735457	1135644	721943	174,5
2	621798	765722	669090	798551	1290704	668906	107,6
3	1224901	1155604	1210689	1044927	1013781	-211120	-17,2
4	416443	503916	392130	643509	833421	416978	100,1
5	3469175	3409182	3678251	4864779	7122903	3653728	105,3
Середнє	1229204	1276814	1275064	1617445	2279291	1050087	85,4

* - сформовано автором

Найбільше значення показника оборотних активів на кінець періоду дослідження спостерігається на підприємствах 5-ої групи (7 122903 тис.грн), що може обумовлювати і найвище значення показника чистого доходу від реалізації продукції (таблиця 4). Найменше значення показника оборотних активів відзначено на підприємствах 4-ої групи (833421 тис.грн) при достатньо високому значенні чистого доходу від реалізації продукції на них (2-ге місце серед п'яти груп). В таблиці 9 відображена динаміка загального капіталу підприємств машинобудівної галузі як джерела формування фінансових ресурсів суб'єктів господарювання. Як видно з даних таблиці 9, спостерігається позитивна тенденція зростання середнього значення загального капіталу на 1 028841 тис.грн. (54,1%). Винятком такого зростання є підприємства 3-ої групи, де відбулося зменшення загального капіталу на 298333 тис.грн (15,7%).

Таблиця 9. Динаміка загального капіталу підприємств, тис.грн

Група	Роки					Відхилення	
	2019	2020	2021	2022	2023	абсол.	%
1	532090	714532	782522	1119475	1510624	978534	183,9
2	1008043	1087720	983519	1115227	1641639	633596	62,9
3	1905194	1839192	1923949	1666856	1606861	-298333	-15,7
4	607485	693787	570387	835027	1016103	408618	67,3
5	5450078	5363260	5535034	6661773	8871870	3421792	62,8
Середнє	1900578	1939698	1959082	2279672	2929419	1028841	54,1

* - сформовано автором

Найбільший ріст показника загального капіталу у відсотковому виразі відзначається на підприємствах 1-ої групи (183,9%). Щодо підприємств 2-ої, 4-ої та 5-ої груп, то ріст показника приблизно рівнозначний (в межах 62-68%). В абсолютному виразі найбільше зростання загального капіталу спостерігається на підприємствах 5-ої групи (3 421792 тис.грн.), а найменше – на підприємствах 4-ої групи (408618 тис. грн.).

На кінець періоду дослідження найбільше значення показника загального капіталу характерне для підприємств 5-ої групи (8 871870 тис.грн.), а найменше – для підприємств 4-ої групи (1 016103 тис.грн.), що повністю відповідає тенденціям наявних оборотних активів на підприємствах (таблиця 8).

В таблиці 10 відображена динаміка власного капіталу підприємств машинобудівної галузі. Як видно з даних таблиці 10, спостерігається позитивна тенденція зростання середнього значення власного капіталу на 305655 тис.грн. (51,5%). Таке зростання особливо важливе для підприємств 2-ої групи, де значення показника було від’ємним протягом 2019-2022 років і лише в 2023 році відбулася його кардинальна зміна (ріст склав 169,4%).

Найбільший ріст показника власного капіталу у відсотковому виразі відзначається на підприємствах 4-ої групи (179,9%). На підприємствах 1-ої групи також спостерігається значний приріст показника (111,2%), а на підприємствах 5-ої групи відзначається найменший приріст показника (2,7%). В абсолютному виразі найбільше зростання власного капіталу

спостерігається на підприємствах 2-ої групи (904904 тис.грн.), а найменше – на підприємствах 5-ої групи (73883 тис. грн.).

Таблиця 10. Динаміка власного капіталу підприємств, тис.грн

Група	Роки					Відхилення	
	2019	2020	2021	2022	2023	абсол.	%
1	216717	236142	396475	373905	457770	241053	111,2
2	-534047	-683323	-506476	-446313	370857	904904	169,4
3	456052	469082	555651	580960	520619	64567	14,2
4	135533	114369	134524	223149	379399	243866	179,9
5	2690695	2723242	2695682	2508360	2764578	73883	2,7
Середнє	592990	571902,4	655171,2	648012,2	898644,6	305655	51,5

* - сформовано автором

На кінець періоду дослідження (31.12.2023 р.) найбільше значення показника власного капіталу характерне для підприємств 5-ої групи (2 764578 тис.грн.), а найменше – для підприємств 2-ої групи (370857 тис.грн.), що не повністю відповідає тенденціям наявного загального капіталу на підприємствах (таблиця 9).

В таблиці 11 відображена динаміка поточних зобов'язань підприємств машинобудівної галузі. Як видно з даних таблиці 10, спостерігається тенденція зростання середнього значення поточних зобов'язань на 754993 тис.грн. (70,1 %). Винятком такого зростання є підприємства 3-ої групи, де відбулося зменшення показника на 349352 тис.грн (25,3%).

Найбільший ріст показника поточних зобов'язань у відсотковому виразі відзначається на підприємствах 1-ої групи (214,3%). На підприємствах 5-ої групи також спостерігається значний приріст показника (155,4%), а на підприємствах 2-ої та 4-ої групи відзначається приблизно рівний приріст показника (в межах 19-26%). В абсолютному виразі найбільше зростання поточних зобов'язань спостерігається на підприємствах 5-ої групи (3 140076 тис.грн.), а найменше – на підприємствах 4-ої групи (51770 тис. грн.).

Таблиця 11. Динаміка поточних зобов'язань підприємств, тис.грн

Група	Роки					Відхилення	
	2019	2020	2021	2022	2023	абсол.	%
1	260948	372205	304190	553633	820154	559206	214,3
2	1451475	1682550	1405235	1503454	1824742	373267	25,7
3	1379460	1300852	1293708	1025634	1030108	-349352	-25,3
4	269014	294548	179340	306226	320784	51770	19,2
5	2020583	1761154	1925829	3127062	5160659	3140076	155,4
Середнє	1076296	1082262	1021660	1303202	1831289	754993	70,1

* - сформовано автором

На кінець періоду дослідження найбільше значення показника поточних зобов'язань характерне для підприємств 5-ої групи (5 160659 тис.грн.), а найменше – для підприємств 1-ої групи (820154 тис.грн.), що свідчить про недостатній рівень платоспроможності окремих груп підприємств, але з іншого боку – може свідчити про зростання ділової активності суб'єктів господарювання.

Важливим кроком дослідження ефективності використання потенціалу підприємств є його фінансові результати, які представлені аналізом показників валового і чистого прибутку.

В таблиці 12 відображена динаміка валового прибутку підприємств машинобудівної галузі. З даних таблиці 12 слід відзначити позитивну тенденцію зростання середнього значення валового прибутку на 103421 тис.грн. (26,8 %). Винятком такого зростання є підприємства 5-ої групи, де відбулося зменшення показника на 200330 тис.грн (15,6%).

Таблиця 12. Динаміка валового прибутку підприємств, тис.грн

Група	Роки					Відхилення	
	2019	2020	2021	2022	2023	абсол.	%
1	107636	156109	183213	63274	167462	59826	55,6
2	80934	137393	80656	114515	310636	229702	283,8
3	324412	409639	281116	108835	374503	50091	15,4
4	130694	156064	108927	289787	508509	377815	289,1
5	1286038	929226	752038	687535	1085708	-200330	-15,6
Середнє	385943	357686	281190	252789	489364	103421	26,8

* - сформовано автором

Найбільший ріст показника валового прибутку у відсотковому виразі відзначається на підприємствах 4-ої групи (289,1%). На підприємствах 2-ої

групи також спостерігається значний приріст показника (283,8%), а на підприємствах 1-ої та 3-ої групи він дещо нижчий – відповідно 55,6% та 15,4%. В абсолютному виразі найбільше зростання валового прибутку спостерігається на підприємствах 4-ої групи (377815 тис.грн.), а найменше – на підприємствах 3-ої групи (50091 тис. грн.), окрім підприємств 5-ої групи, де відбувся спад показника.

На кінець періоду дослідження найбільше значення показника валового прибутку характерне для підприємств 5-ої групи (1 085708 тис.грн.), а найменше – для підприємств 1-ої групи (167462 тис.грн.), що не повністю відповідає динаміці показника доходу від реалізації продукції на кінець 2023 року (найменше значення показника – на підприємствах 2-ої групи), що представлено в розрахункових даних таблиці 4.

В таблиці 13 відображена динаміка чистого прибутку (збитку) підприємств машинобудівної галузі. З даних таблиці слід відзначити загальну позитивну тенденцію зростання середнього значення чистого прибутку на 61278 тис.грн. (88,0 %), але дана тенденція має виключення для підприємств 3-ої групи, де спостерігається збиток, що неможливо пояснити без більш детального дослідження.

Таблиця 13. Динаміка чистого прибутку (збитку) підприємств, тис.грн

Група	Роки					Відхилення	
	2019	2020	2021	2022	2023	абсол.	%
1	-3258	19820	26862	-20968	102779	99521	3054,7
2	78993	-209717	177594	63827	173406	94413	119,5
3	12269	29649	43325	-364262	-36624	-48893	-398,5
4	38866	-21163	20135	88625	158178	119312	307,0
5	221133	25126	-16276	-205962	256654	35521	16,1
Середнє	69601	-31257	50328	-87748	130879	61278	88,0

* - сформовано автором

Найбільший ріст показника чистого прибутку у відсотковому виразі відзначається на підприємствах 1-ої групи, де значення показника було від'ємним протягом 2019 та в 2022 років, але в 2023 році відбулася його

кардинальна зміна (ріст склав 3054%). Для підприємств 4-ої та 2-ої груп також спостерігається значний приріст показника (307,0% та 119,5% відповідно). На підприємствах 5-ої групи він дещо нижчий – 16,1%. В абсолютному виразі найбільше зростання чистого прибутку спостерігається на підприємствах 4-ої групи (119312 тис.грн.), а найменше – на підприємствах 5-ої групи (35521 тис. грн.), окрім підприємств 3-ої групи, де відбувся спад показника. Слід відзначити, що в абсолютному виразі найбільше зростання валового прибутку також спостерігалось на підприємствах 4-ої групи, а на підприємствах 5-ої групи, взагалі, відбувся спад показника (таблиця 12).

На кінець періоду дослідження найбільше значення показника чистого прибутку характерне для підприємств 5-ої групи (256654 тис.грн.) та наявний збиток – для підприємств 3-ої групи (36624 тис.грн.), що особливо підкреслює ефективну діяльність менеджменту підприємств 5-ої групи, в якій спостерігався збиток протягом 2021-2022 років.

В таблиці 14 відображена динаміка витрат на збут (збутових витрат) підприємств машинобудівної галузі як одного із факторів формування чистого прибутку суб'єктів господарювання.

Таблиця 14. Динаміка витрат на збут підприємств, тис.грн

Група	Роки					Відхилення	
	2019	2020	2021	2022	2023	абсол.	%
1	20978	66065	27112	7330	30383	9405	44,8
2	22766	12787	22136	13365	20935	-1831	-8,0
3	89134	28437	31432	24578	26433	-62701	-70,3
4	35507	28467	34745	41497	71428	35921	101,2
5	210549	149009	176207	141329	139585	-70964	-33,7
Середнє	75787	56953	58326	45620	57753	-18034	-23,8

* - сформовано автором

З даних таблиці 14 слід відзначити позитивну тенденцію спаду середнього значення збутових витрат на 18034 тис.грн. (23,8 %), при чому, дана тенденція спостерігається для підприємств 2-ої, 3-ої та 5-ої груп (відповідно - 8,0%, 70,3% та 33,7%).

На підприємствах 4-ої та 1-ої груп спостерігається значний приріст показника (відповідно – 101,2% та 44,8%). В абсолютному виразі найбільше зростання збутових витрат спостерігається на підприємствах 4-ої групи (35921 тис.грн.), а найбільший спад – на підприємствах 5-ої групи (70964 тис. грн.).

На кінець періоду дослідження найбільше значення показника збутових витрат характерне для підприємств 5-ої групи (139585 тис.грн.), а найменше – для підприємств 2-ої групи (20935 тис.грн.), що повністю відповідає динаміці показника виручки від реалізації продукції на кінець 2023 року, яка представлена в розрахункових даних таблиці 4. Тобто, чим вищі показники чистого доходу від реалізації продукції, тим більше витрат інвестується у її збут та навпаки.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Таким чином, підводячи підсумок аналізу загальної характеристики потенціалу підприємств машинобудівної галузі, узагальнимо такі висновки на кінець періоду дослідження:

1. Підприємства 5-ої групи (виробництво інших транспортних засобів) на кінець періоду дослідження мають найвищі показники, що характеризують потенціал підприємства, зокрема: чисельності персоналу та фонду оплати праці; первісної та залишкової вартості основних засобів; оборотних активів; власного і загального капіталів.

Крім того, підприємства 5-ої групи характеризуються найвищими позитивними показниками фінансово-господарської діяльності, зокрема: величини чистого доходу від реалізації продукції; валового та чистого прибутків. В той же час вони характеризуються і негативними найвищими показниками значень поточних зобов'язань, зносу основних засобів та збутових витрат.

2. Підприємства 4-ої групи (виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів) на кінець періоду дослідження мають найнижчі показники чисельності персоналу та фонду

оплати праці на підприємствах; залишкової вартості основних засобів та оборотних активів; загального капіталу та поточних зобов'язань.

3. Підприємства 3-ої групи (виробництво машин і устаткування, не віднесені до інших угруповань) на кінець періоду дослідження мають збитковий показник діяльності.

4. Підприємства 2-ої групи (виробництво електричного устаткування) на кінець періоду дослідження мають найнижчі показники збутових витрат та зносу основних засобів, що є позитивною характеристикою та негативною – найнижчі показники чистого доходу від реалізації продукції, первісної вартості основних засобів та власного капіталу.

5. Підприємства 1-ої групи (виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції) мають найнижчі показники валового прибутку.

Тобто, на основі проведеного аналізу наявного потенціалу підприємств машинобудівної галузі можна, на перший погляд, вважати найбільш потенційно конкурентоспроможними підприємства 5-ої групи. Щодо інших груп підприємств, то необхідно здійснити додаткові дослідження, які дадуть можливість провести подальші розрахунки і відповідне рейтингування суб'єктів господарювання галузі.

Література

1. Gernego I., Petrenko L., Dyba M. Potential of environmental responsibility and financial potential of innovative mechanical engineering enterprises in Ukraine. Second International Conference on Sustainable Futures: Environmental, Technological, Social and Economic Matters. E3S Web of Conferences. EDP Sciences, 2021, vol. 280, URL: https://www.e3s-conferences.org/articles/e3sconf/pdf/2021/56/e3sconf_icsf2021_09020.pdf (дата звернення 10.10.2024)

2. Амоша О.І., Булеєв І.П., Землянкін А.І., Збаразська Л.О., Харазішвілі Ю.М. та ін.

Промисловість України – 2016: стан та перспективи розвитку: наук.-аналіт. доп. *НАН України, Ін-т економіки пром-сті*. Київ, 2017. 120 с. URL:

https://iie.org.ua/wp-content/uploads/monografiyi/2017/Dopovid_2017.pdf (дата звернення 9.10.2024)

3. Гончар О. І. Розробка стратегії розвитку потенціалу підприємства за умов глобалізації та євроінтеграції. *Економіст*. 2015. № 1 (339). С. 49–52.

4. Василюшин Т. Аналіз сучасного стану машинобудівної промисловості України та визначення основних проблем її розвитку. *Галицький економічний вісник*. 2013. № 4 (43). С. 10–20.

5. Череп А. В. Методичні засади оцінки ефективності діяльності підприємств машинобудування. *Бізнес Інформ*. 2014. № 4. С. 124–129.

6. Фінансова звітність машинобудівних підприємств. URL:<https://clarity-project.info/> (дата звернення 10.06.2024).

7. Фінансова звітність машинобудівних підприємств. URL: <https://pat.ua/> (дата звернення 10.06.2024).

References

1. Gernego, I. Petrenko, L. and Dyba, M. (2021), “Potential of environmental responsibility and financial potential of innovative mechanical engineering enterprises in Ukraine”, *Second International Conference on Sustainable Futures: Environmental, Technological, Social and Economic Matters*. E3S Web of Conferences. EDP Sciences, [Online], vol. 280, available at: https://www.e3s-conferences.org/articles/e3sconf/pdf/2021/56/e3sconf_icsf2021_09020.pdf (Accessed 10 Oct. 2024)

2. Amosha, O.I. Bulieiev, I.P. Zemliankin, A.I. Zbarazska, L.O. and Kharazishvili, Y.M. (2017), “Industry of Ukraine - 2016: state and prospects of development: scientific and analytical report”, *NAN Ukrainy, In-t ekonomiky promsti*, [Online], available at: https://iie.org.ua/wp-content/uploads/monografiyi/2017/Dopovid_2017.pdf (Accessed 9 Oct. 2024).

3. Gonchar, O. I. (2015). “Design of potential of the enterprise development strategy in the conditions of globalization and European integration”, *Economist*, vol. 1(339), pp.49–52.

4. Vasylyshyn, T. (2013). “Analysis of the current state of the engineering industry of Ukraine and determine the main problems of its development”, *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, vol. 4(43), pp.10–20.

5. Cherep, A. V. and Sinyekayeva, O. D. (2014). “Methodical principles of evaluating the performance of machine building”, *Biznes Inform*, vol. 4, pp.124–129.

6. Clarity Project (2024), “Financial statements of machine-building enterprises”, [Online], available at: <https://clarity-project.info/> (Accessed 10 June 2024).

7. pat.ua (2024), “Financial statements of machine-building enterprises”, [Online], available at: <https://pat.ua/> (Accessed 10 June 2024).

Стаття надійшла до редакції 11.11.2024 р.